

کمیته ساماندهی تحقیقات کووید-۱۹

به روزرسانی انواع واریانتهای کووید-۱۹، با تمرکز بر واریانت دلتا

پیام اصلی گزاره برگ

این گزاره برگ ضمن اشاره به آخرین وضعیت و پراکندگی واریانتهای کووید-۱۹ در دنیا، به توصیف مشخصات واریانت دلتا در سراسر جهان، توزیع جغرافیایی و علائم آن می‌پردازد. در انتها سعی شده است توصیه‌های لازم برای پیشگیری و مراقبت از ابتلا به این ویروس، مطابق با اطلاعات منتشرشده در دنیا (سازمان جهانی بهداشت، مرکز کنترل و پیشگیری از بیماری‌های آمریکا و مقالات علمی) ارائه گردد.

تغییر خاصیت ژنتیکی ویروس‌ها در طول زمان یک پدیده طبیعی در دنیا محسوب می‌شود و همه ویروس‌ها از جمله SARS-CoV-2 در طول زمان تغییراتی را نشان می‌دهند. در بیشتر مواقع این تغییرات (واریانتهای جدید) تأثیر زیادی در ویژگی‌های اصلی ویروس نخواهند داشت، اما در موارد کمی می‌توانند بر خصوصیات اصلی ویروس از جمله سرعت انتشار، شدت ایجاد بیماری، تأثیر واکسن‌ها و داروهای درمانی و حتی ابزارهای تشخیصی تأثیرهای متفاوتی داشته باشند. اگرچه در موارد زیادی تغییرات ایجادشده در واریانتهای جدید نگران‌کننده نیست اما در بعضی موارد نادر ممکن است نگرانی‌هایی ایجاد نماید، به همین دلیل سازمان جهانی بهداشت با همکاری شبکه‌ای از افراد متخصص و محققین از ابتدای ژانویه ۲۰۲۰ به بررسی و ارزیابی سیر تغییرات و تکامل ویروس SARS-CoV-2 پرداخته است. این سازمان جهت برنامه‌ریزی مناسب‌تر و اولویت‌بندی نظارت‌ها، تحقیقات جهانی، اطلاع‌رسانی و پاسخ مداوم به پاندمی کووید-۱۹، واریانتهای را در سه دسته کلی به شرح ذیل تعریف نموده است:

۱. واریانتهای قابل توجه [Variants of Interest (VOI):

بیشترین تغییراتی که این نوع از واریانت‌ها نشان می‌دهند شامل تغییراتی در اتصال گیرنده‌ها می‌باشد که سبب کاهش خنثی‌سازی ویروس توسط آنتی‌بادی‌های تولیدشده علیه عفونت یا واکسیناسیون قبلی، کاهش کارایی درمان‌ها، تأثیر در شناسایی روش‌های تشخیصی موجود و در نهایت افزایش میزان انتقال یا شدت بیماری می‌شوند.

۲. واریانتهای نگران‌کننده [Variants of Concern (VOC):

این گروه از واریانت‌ها شواهدی قوی‌تری از افزایش قابلیت انتقال، بیماری شدیدتر (افزایش موارد بستری در بیمارستان یا مرگ‌ومیر)، کاهش قابل توجه خنثی‌سازی توسط آنتی‌بادی‌های تولیدشده به دنبال عفونت یا واکسیناسیون قبلی، کاهش اثربخشی درمان‌ها، واکسن‌ها و یا عدم تشخیص را نشان می‌دهند.

۳. واریانتهای همراه با عواقب شدید [Variant of High Consequence (VOHC):

واریانتهایی که به‌طور قابل توجهی اثربخشی اقدامات پیشگیری یا پزشکی را نسبت به واریانتهای در حال گردش کاهش می‌دهند در این گروه قرار می‌گیرند. طبق گزارش سازمان جهانی بهداشت تا زمان تاریخ انتشار این گزاره برگ، در حال حاضر هیچ‌کدام از واریانتهای شناسایی‌شده از ویروس SARS-CoV-2 در این گروه قرار نگرفته است.

انواع واریانتهای
ویروس SARS-CoV-2

سازمان جهانی بهداشت در تاریخ ۱۱ مه ۲۰۲۱، واریانت دلتا (B.1.617.2) را به دلیل شواهد افزایش انتقال و گسترش، به‌عنوان یک واریانت نگران‌کننده کووید-۱۹ در دنیا معرفی کرد. از همان زمان اعلام شد که با توجه به سرعت بالای انتقال این واریانت نسبت به واریانت‌های دیگر، انتظار می‌رود که به‌زودی به نوع غالب در دنیا تبدیل گردد.

همچنین طبق گزارش مرکز کنترل و پیشگیری بیماری‌ها (CDC) تا تاریخ ۲۹ ژوئن ۲۰۲۱، ۹۶ کشور مواردی از نوع دلتا را گزارش کرده‌اند که در ۸۶ کشور تأیید شده است (شکل ۲). سازمان جهانی بهداشت معتقد است این گزارش احتمالاً باکم برآوردی همراه است زیرا ظرفیت توالی یابی و استراتژی‌های نمونه‌گیری لازم برای شناسایی انواع واریانت‌ها در کشورهای مختلف محدود است. این در حالی است که بعضی از این کشورها بدون توالی یابی، افزایش آمار عفونت و بستری شدن در بیمارستان را به این نوع واریانت نسبت می‌دهند.

به نظر می‌رسد در حال حاضر در کشور ما هم افزایش ویروس دلتا نگرانی‌هایی را برای مدیریت اپیدمی و سیاست‌گذاران ایجاد نموده است. لذا در ادامه سعی شده است به‌صورت ویژه در خصوص ویژگی‌های این واریانت توضیحاتی ارائه گردد.

شکل ۲. توزیع واریانت دلتای کووید-۱۹ در مناطق مختلف دنیا تا تاریخ ۲۹ ژوئن ۲۰۲۱

توزیع جغرافیایی واریانت‌های ویروس SARS-CoV-2 (ادامه)

اولین موارد واریانت دلتا در آوریل سال ۲۰۲۱ در هند شناسایی شدند و گسترش سریع آن در انگلیس و ایجاد موج‌های بزرگ اپیدمی در کشورهای مختلف سبب شد تا نگرانی‌های جدی در خصوص این ویروس در دنیا ایجاد شود. شیوع این واریانت، موجب افزایش سرعت بالای انتقال بیماری کووید-۱۹ در سراسر جهان گردید و سبب شد مقامات بهداشتی هشدارهای جدی را در این خصوص ارائه نمایند. سازمان جهانی بهداشت با توجه به افزایش انتقال و مرگ ناشی از این واریانت، توصیه می‌نماید که حتی افرادی که واکسن دریافت کرده‌اند نیز لازم است همچنان از ماسک استفاده نمایند. با گسترش این واریانت بعضی از کشورها مانند استرالیا، مالزی، ایرلند و هنگ‌کنگ برنامه‌های قرنطینه را دوباره اجرا کردند.

به نظر می‌رسد این واریانت به‌راحتی و سریع‌تر از انواع دیگر گسترش می‌یابد و منجر به بروز موارد بیشتری از بیماری کووید-۱۹ می‌شود. افزایش تعداد موارد، فشار بیشتری را بر منابع بهداشتی وارد می‌کند، همچنین منجر به بستری شدن بیشتر در بیمارستان‌ها و احتمالاً مرگ‌ومیر بالاتر می‌گردد.

به‌عنوان مثال، مطالعه‌ای در اسکاتلند نشان داد که افراد آلوده به واریانت دلتا تقریباً دو برابر بیشتر از افراد آلوده به نوع آلفا در بیمارستان بستری می‌شوند. به نظر می‌رسد که واریانت دلتا حدود ۶۰ درصد بیشتر از نوع آلفا، قابلیت انتقال دارد. این در حالی است که این مطالعه نشان داد این واریانت در مقابل واکسن نیز کمی مقاوم‌تر از سایر واریانت‌ها می‌باشد، به‌ویژه در افرادی که فقط یک دوز واکسن دریافت کرده‌اند. همچنین ۷۰ درصد از مبتلایان، هیچ دوزی از واکسن‌های کووید-۱۹ را دریافت نکرده بودند و بیشتر مبتلایان در گروه‌های مرفه و جوانان قرار داشتند.

ویژگی‌های واریانت دلتا

اگرچه واریانت دلتا، اولین بار در هند طی یک موج شدید عفونت شناسایی شد، اما به دنبال آن، این واریانت در اواسط آوریل در انگلستان نیز کشف شد که برنامه‌های بازگشایی جامعه در آنجا را با تأخیر مواجه کرد. گزارشات حاکی از آن است که در حال حاضر رایج‌ترین واریانت در هند و انگلیس واریانت دلتا می‌باشد که بیش از ۹۰ درصد موارد را شامل می‌شود. در انگلستان همچنین میزان حمله ثانویه بیماری ناشی از واریانت دلتا از آلفا بیشتر بوده و برای موارد تماس یافته بدون سابقه مسافرت حدود ۱۱/۴٪ بوده است در صورتی که در واریانت آلفا این میزان حدود ۸٪ بود. این قابلیت سرایت همچنین در افرادی که با فرد مبتلا در یک خانه زندگی می‌کنند به مراتب بیشتر است.

بعد از هند و انگلیس این واریانت در ماه مارس در ایالات متحده نیز شناسایی شد. اگرچه در آن زمان واریانت آلفا در ایالات متحده شایع تر بود ولی نوع دلتا به سرعت در آنجا گسترش یافت. طبق گزارش CDC، در اوایل آوریل، واریانت دلتا فقط ۰/۱ درصد موارد را در ایالات متحده شامل می‌شد؛ در حالی که در ماه ژوئن به ۲۶/۱ درصد افزایش یافته و هم اکنون بیش از نیمی از موارد بیماری کووید-۱۹ را به خود اختصاص داده است که این نشان از قابلیت سرایت بالا و گسترش سریع این واریانت در مدت زمان بسیار کوتاه دارد.

افزایش سریع و حیرت‌انگیز واریانت دلتا در انگلستان و ایالات متحده، سبب شد تا سایر کشورهای دنیا از جمله کشورهای امریکای شمالی و کشورهای اروپایی که دسترسی گسترده‌ای به واکسن داشتند، واکسیناسیون را با سرعت بالاتری ادامه دهند. هم اکنون در ۷۰٪ کشورهای اتحادیه اروپا و اروپای شرقی (EU / EEA) موارد جدید ابتلای به کووید-۱۹ با این سویه مشاهده شده است و نتایج مدل سازی نشان می‌دهد این میزان تا پایان آگوست به ۹۰٪ خواهد رسید. همچنین تاکنون ۲۳ کشور اروپایی بین صفر تا ۶۶٪ موارد جدید ابتلا با واریانت دلتا را گزارش کرده‌اند.

گسترش واریانت دلتا

طبق گزارش انگلیس و اسکاتلند، نوع دلتا ممکن است علائم متفاوتی نسبت به سایر واریانت‌های کووید-۱۹ ایجاد کند، به طوری که شایع‌ترین علائم سردرد، گلودرد و آبریزش بینی گزارش شده است. تب، سرفه و از دست دادن حس بویایی در مبتلایان به این واریانت کمتر دیده می‌شود. البته شدت بیماری صرف نظر از نوع واریانت، از فردی به فرد دیگر متفاوت است و به طور کلی بیماری کووید-۱۹ با طیف گسترده‌ای از علائم همراه است. گاهی اوقات خفیف بودن علائم بیماری می‌تواند به این دلیل باشد که فرد بیمار جوان است و سابقه ابتلای قبلی و دریافت واکسیناسیون و یا ایمنی قبلی را داشته است (بر اساس نتایج پیمایشی در انگلیس).

آیا واریانت دلتا، علائم متفاوتی از دیگر واریانت‌های کووید-۱۹ - ایجاد می‌کند؟

نتایج مطالعه‌ای در اسکاتلند نشان داد که واکسن فایزر بیو ان تک و آسترانکا بیشترین کارایی را در برابر این واریانت دارند. کارایی واکسن فایزر کمی بیشتر از واکسن آسترانکا گزارش شده است (جدول شماره ۲).

جدول ۲. کارایی واکسن‌ها (فایزر بیو ان تک و آسترانکا) در برابر بیماری کووید-۱۹

واکسن	وضعیت واکسیناسیون	کارایی واکسن (%)	
		واریانت آلفا S-gene-negative (B.1.1.7)	واریانت دلتا S-gene-positive (B.1.617.2)
فایزر بیو ان تک	دو دوز	۹۲ (۹۰-۹۳)	۷۹ (۷۵-۸۲)
آسترانکا	دو دوز	۷۳ (۶۶-۷۸)	۶۰ (۵۳-۶۶)

در مطالعه دیگری در انگلیس، برای واکسن فایزر بیو ان تک و آسترانکا کارایی در برابر واریانت دلتا گزارش شده است (جدول شماره ۳). طبق توصیه CDC، واکسن مدرنا هم می‌تواند به اندازه واکسن فایزر بر روی این واریانت کارایی داشته باشد. براساس این گزارش، دریافت تنها یک دوز از هر کدام از واکسن‌های فایزر بیو ان تک و آسترانکا، در برابر واریانت دلتا ۳۳ درصد کارایی داشته است، در حالی که برای واریانت آلفا ۵۵ درصد کارایی گزارش شده است؛ بنابراین محافظت از این واریانت با تزریق یک دوز کم می‌باشد. بعضی منابع دیگر نیز ذکر کردند که این واریانت نسبت به واکسن نسبتاً مقاوم است که منظور همان تک‌دوز واکسن است و کارایی بیشتر آن‌ها در مقابل دو دوز واکسن دیده شده است.

جدول ۳. کارایی واکسن‌ها (فایزر بیو ان تک و آسترانکا) در برابر بیماری کووید-۱۹ (مطالعه ای در انگلیس)

واکسن	وضعیت واکسیناسیون	کارایی واکسن (%)	
		واریانت آلفا S-gene-negative (B.1.1.7)	واریانت دلتا S-gene-positive (B.1.617.2)
فایزر بیو ان تک	یک دوز	۴۹/۲ (۴۲/۵۵-۶)	۳۳/۲ (۸/۳-۵۱/۴)
	دو دوز	۹۳/۴ (۹۰/۴-۹۵/۵)	۸۷/۲ (۷۸/۲-۹۳/۲)
آسترانکا	یک دوز	۵۱/۴ (۴۷/۳-۵۵/۲)	۳۲/۹ (۱۹/۳-۴۴/۳)
	دو دوز	۶۶/۱ (۵۴-۷۵)	۵۹/۸ (۲۸/۹-۷۷/۳)

مطالعاتی در خصوص بررسی کارایی واکسن‌ها بر واریانت دلتا

اگرچه هنوز اطلاعات کاملی در مورد چگونگی ایجاد مقاومت واکسن‌ها در برابر واریانت دلتا وجود ندارد، اما واکسن‌هایی که برای بیماری کووید-۱۹ وجود دارند، حداقل مقداری از محافظت در برابر انواع ویروس‌های جدید را ایجاد می‌کنند، در واقع تغییرات یا جهش‌های جدید در ویروس، واکسن‌ها را کاملاً بی‌اثر نمی‌کنند.

نتایج مطالعاتی در اسکاتلند و انگلیس نشان داد که واکسن فایزر بیهوشان تک و آسترانکا بیشترین کارایی را در برابر این واریانت دارند، اما باید توجه نمود که این نتایج به معنی عدم کارایی یا کارایی پایین دیگر واکسن‌ها در برابر این واریانت نیست، بلکه این نتایج طبق مطالعاتی در جمعیت‌هایی به‌دست‌آمده که اثر این دو واکسن را مورد بررسی قرار داده‌اند و اثر دیگر واکسن‌ها بر روی این واریانت به دلیل تعداد کم تزریق سایر واکسن‌ها در آن مطالعات، بررسی نشده است که نشان‌دهنده نیاز به مطالعات بیشتر در مورد کارایی دیگر واکسن‌های موجود در مقابل این واریانت می‌باشد.

آیا افرادی که واکسن زده‌اند، باید نگران باشند؟

با توجه به اینکه واکسن بر این واریانت مؤثر است، شاهد افزایش و موج بزرگ ابتلا و مرگ ناشی از این واریانت در مناطقی خواهیم بود که پوشش واکسیناسیون کمی دارند، مناطقی که واکسیناسیون انجام‌نشده و یا اینکه با تأخیر انجام می‌شود. برای مثال در جوانان که گروه در اولویت برای تزریق واکسن نیستند، ابتلا به این واریانت بیشتر است. طبق گزارش مرکز کنترل و پیشگیری از بیماری‌های آمریکا، مناطق با پوشش کمتر از ۵ درصد واکسیناسیون علیه کووید-۱۹ بیشتر در معرض موج جدید و افزایش موارد ابتلا به این نوع واریانت از ویروس هستند.

آیا این واریانت باعث افزایش مجدد بیماری کووید-۱۹ و موج جدید خواهد شد؟

سازمان جهانی بهداشت و مرکز کنترل و پیشگیری از بیماری‌ها

بهترین توصیه جهت مقابله با این واریانت، **واکسن** است. واکسیناسیون به احتمال زیاد باعث کند شدن گسترش همه انواع و کاهش احتمال بروز انواع جدید و حتی خطرناک‌تر این ویروس می‌شود. در صورت دسترسی به واکسن صرف‌نظر از نوع واکسن، توصیه به تزریق واکسن می‌باشد.

استفاده از **ماسک** ابزار مهمی برای پیشگیری به‌ویژه در افرادی است که واکسینه نشده و یا به واکسن دسترسی ندارند ماسک ایزاری مؤثر جهت کاهش انتقال تمامی واریانت‌های بیماری کووید-۱۹ است.

انتظار می‌رود که هرچه ویروس SARS-CoV-2 بیشتر در گردش باشد، فرصت بیشتری برای تکامل و جهش داشته باشد. کاهش انتقال از طریق روش‌های کنترل و اجرای برنامه‌های آمادگی استراتژیک پاسخ به گسترش بیماری، از جنبه‌های اساسی استراتژی جهانی برای کاهش وقوع جهش‌هایی است که می‌تواند اثرات منفی بر پیامدهای بهداشتی داشته باشد. همچنین توصیه به تشویق مقامات جهت به کارگیری ظرفیت‌های نظارتی و توالی‌یابی ژنومی ویروس با رویکردی سیستماتیک بر اساس نیازهای بومی می‌شود.

توصیه‌هایی جهت مقابله با این واریانت در کشور

۱. اولین کاری که جهت مقابله با این واریانت بایستی در کشور انجام شود، واکسیناسیون هر چه سریع‌تر تمامی گروه‌های پرخطر به منظور کاهش احتمال بستری شدن و مرگ است. برای اینکه این کار در کوتاه‌ترین زمان ممکن انجام شود، یکی از مهم‌ترین اقدامات این است که در گروه‌های پرخطر، کوتاه‌ترین زمان برای تزریق بین دوز اول و دوم در نظر گرفته شود.
۲. واکسیناسیون گسترده گروه‌های پرخطر به ما این فرصت را می‌دهد که اپیدمی در یک سطح قابل مدیریت حفظ شود و بعدازآن به گروه‌های دیگر پرداخته شود. این اقدام بیشترین تأثیر را در کاهش بروز، بستری شدن و مرگ به‌ویژه در گروه‌های مسن‌تر دارد.
۳. اقدامات غیر دارویی باید کماکان در بالاترین سطح خود حفظ شود.
۴. نظام مراقبت ژنومیک (تعیین سکانس ژنتیکی ویروس) برای واریانت‌هایی که هم‌اکنون در گردش هستند بالاترین اهمیت را دارد (بایستی تعدادی نمونه هر هفته به‌عنوان نشانگر با حجم کافی تست شوند. این نمونه‌ها باید از setting های مختلف جمع‌آوری شوند تا از این طریق کار پایش واریانت‌ها شکل مطلوب‌تری به خود بگیرد به‌منظور رسیدن به این هدف، استان‌های مختلف کشور باید در این رابطه همکاری نزدیکی با آزمایشگاه مرکزی داشته باشند).

توصیه‌ها

